

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ЗОЛОТОВСЬКА ВІКТОРІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 378:016:81'243:355.231.4 «197/201»

**ТЕНДЕНЦІЇ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МОРСЬКОГО ПРОФІЛЮ
(70-ТІ РОКИ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Комунальному вищому навчальному закладі «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор
ЗУБКО Анатолій Миколайович,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради, ректор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ГЕРГАНОВ Леонід Дмитрович,
«Учебний центр», ПрАТ «Українське Дунайське
пароплавство», заступник начальника
відокремленого підрозділу;

доктор педагогічних наук, доцент
Трибулькевич Катерина Георгіївна,
Національний університет
кораблебудування імені адмірала Макарова,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін.

Захист дисертації відбудеться 21 грудня 2019 р. о 12-30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 21 листопада 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасний розвиток української морської галузі позначений посиленням інтеграційних процесів у світову спільноту, активізацією взаємодії з міжнародними організаціями, розширенням векторів співпраці з іноземними партнерами, що зумовлює важливість формування іншомовної комунікативної компетенції як засобу професійної комунікації. З огляду на це рівень іншомовної підготовки в закладах вищої освіти має відповідати вимогам світового ринку праці та забезпечувати високу якість роботи фахівців морської галузі, які працюють у складі спільних інтернаціональних екіпажів або на іноземних суднах, де головним засобом міжособистісного та групового спілкування, функціональної комунікації та регуляції професійної діяльності стає іноземна мова. Водночас цінним для підвищення продуктивності вивчення іноземних мов є реактуалізація найкращих національних здобутків білінгвальної освіти.

Підготовка майбутніх фахівців у закладах вищої освіти морського профілю регламентується загальними та галузевими державними нормативно-правовими актами (Закони України «Про освіту» (2017 р.) та «Про вищу освіту» (2014 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Морська доктрина України на період до 2035 року (2009), стандарт вищої освіти зі спеціальності «Річковий та морський транспорт» (2018) та ін.) і вимогами та стандартами Міжнародної морської організації (ІМО – International Maritime Organization).

Підвищення якості іншомовної професійної освіти відповідно до чинних документів потребує системного вивчення та ретроспективного аналізу історичного досвіду з метою імплементації позитивних практик іншомовної освіти і водночас уникнення можливих помилкових кроків у цій сфері. У контексті пошуку оптимальних шляхів удосконалення вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю актуальним є переосмислення історичного розвитку іншомовної підготовки в кінці 70-х років ХХ – на початку ХХІ століття, оскільки саме в цей період відбувалися численні реформувальні процеси в системі вивчення іноземних мов (активний пошук нових форм, методів і засобів навчання; комп'ютеризація освітнього процесу в морських навчальних закладах; стандартизація підготовки фахівців морської галузі та підвищення престижності вивчення іноземних мов в умовах загальної гуманітаризації вітчизняної системи освіти; імплементація міжнародних вимог і стандартів підготовки та дипломування моряків).

У педагогічній науці актуалізуються дослідження щодо питань, пов'язаних із різноманітними аспектами професійної підготовки майбутніх фахівців, а саме: становлення та розвиток вищої освіти України (П. Атаманчук, В. Безлюдна, Л. Березівська, О. Бугайов, С. Величко, С. Гончаренко, Н. Гупан, Є. Коршак, О. Ляшенко, Г. Мешко, Н. Слюсаренко, О. Сухомлинська, Н. Терентьева, К. Трибулькевич, О. Сергеев, М. Шут та ін.); навчання іноземних мов у системі освіти України та на підготовчих відділеннях у закладах вищої освіти (О. Варнікова, О. Заболотська, А. Долапчі, Г. Карловська,

Г. Китайгородська, Ю. Котова, Л. Лічман, К. Матійчук, Н. Микитенко, Е. Мироненко, Л. Морська, С. Ніколаєва, Н. Приміна, В. Стрекозин, Л. Ступіна, О. Фролова та ін.); розвиток морської освіти (М. Бабишена, Д. Герганов, Н. Грушева, О. Доброштан, С. Козак, М. Корольчук, Л. Криворучко, М. Кулакова, А. Ляшкевич, О. Попова, І. Рябуха, С. Ситник, В. Смелікова, С. Соколюк, А. Солодовник, Ю. Стенько, О. Тимофеева, В. Чернявський, О. Чорний та ін.).

Аналіз джерельної бази дає підстави стверджувати, що історико-педагогічний аспект вивчення іноземних мов у закладах морського профілю не був предметом системного вивчення й окремого аналізу, тому можна констатувати актуальність цього питання. Освітній процес у закладах вищої освіти морського профілю має свою специфіку, що зумовлює необхідність спеціального дослідження зазначеної проблеми. Її актуальність посилюється також *суперечностями* між:

- потребою використання англійської мови для виконання професійних обов'язків фахівцями морської галузі і недостатнім рівнем гуманітарної підготовки в профільних закладах вищої освіти;

- необхідністю забезпечення якісного вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю на основі найкращого світового досвіду з урахуванням ментальних традицій українського народу та незначною кількістю історико-педагогічних досліджень із питань білінгвальної професійної освіти.

Виявлені суперечності підтверджують необхідність теоретичного узагальнення окреслених питань та потребу в ретельному аналізі тенденцій вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю в історичній ретроспективі.

Отже, недостатня розробленість наукової проблеми, її актуальність, наявність суперечностей і необхідність їхнього розв'язання зумовили вибір теми дослідження **«Тенденції вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах морського профілю (70-ті роки ХХ – початок ХХІ століття)»**. Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017) термін «заклад вищої освіти» вживається замість терміна «вищий навчальний заклад», тому в роботі їхнє використання є взаємозамінним і тотожним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження здійснювалося відповідно до теми науково-дослідної роботи Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради «Історико-педагогічні аспекти розвитку неперервної освіти в Україні та зарубіжжі» (державний реєстраційний номер 0115U002891). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (протокол № 1 від 21.01.2016 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 14.06.2016 року).

Об'єкт дослідження – генеза вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю.

Предмет дослідження – тенденції вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 70-х роках ХХ – на початку ХХІ століття.

Мета дослідження – на основі цілісного ретроспективного аналізу педагогічної теорії і практики виявити тенденції вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 70-х роках ХХ – на початку ХХІ століття та визначити основні напрями екстраполяції історико-педагогічного досвіду в практику сьогодення.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії й освітній практиці та розкрити сутність базових понять.

2. Визначити та обґрунтувати періодизацію вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 70-х роках ХХ – на початку ХХІ століття.

3. Виявити чинники та розкрити тенденції вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю в досліджуваній період.

4. Окреслити перспективні напрями використання продуктивних ідей історико-педагогічного досвіду для вдосконалення іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі.

Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети на різних етапах наукового дослідження були використані такі **методи дослідження**: *порівняльний аналіз* (теоретичний аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукових джерел, періодичних видань для вирішення зазначеної проблеми та уточнення понятійного апарату дослідження); *хронологічний та діахронний* (визначення тенденцій вивчення іноземної мови в закладах вищої освіти морського профілю); *пошуково-бібліографічний* (систематизація і класифікація педагогічної, методичної, наукової літератури, архівних матеріалів, періодичної преси з проблем вивчення іноземних мов за професійним спрямуванням); *порівняльно-історичний* (аналіз і зіставлення соціально-педагогічних явищ, які дають можливість виявлення позитивних тенденцій у вивченні іноземних мов у галузевих закладах вищої освіти); *структурно-системний аналіз змісту, форм, методів і засобів навчання* (систематизація та узагальнення теорії і практики іншомовної підготовки на різних етапах розвитку освіти), *прогностичний*, за допомогою якого відбувалися акумулювання отриманих результатів та їхня екстраполяція в національний освітній простір

Джерельну базу дисертаційного дослідження становлять опубліковані та неопубліковані матеріали, які зберігаються в архівних фондах Центрального державного архіву вищих органів влади й управління України, Державного архіву Херсонської області, Державного архіву Одеської області, архівів морських закладів освіти, зокрема Херсонського морського коледжу Херсонської державної морської академії; наукові праці та публікації провідних вітчизняних та зарубіжних учених середини ХХ – початку ХХІ століття (монографії, дисертації, автореферати, підручники, навчальні та методичні посібники, статті); законодавчі та нормативні акти, статистичні збірники, матеріали з'їздів, конференцій, галузеві стандарти вищої освіти, нормативні документи, навчальні плани, навчальні програми, у яких висвітлено

вітчизняний і зарубіжний досвід змісту професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі; вимоги та стандарти Міжнародної морської організації; фонди бібліотек: Національної бібліотеки України В. І. Вернадського, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені О. Гончара; вітчизняна історико-педагогічна та психолого-педагогічна література досліджуваного періоду.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1978–2017 рр. Вибір нижньої хронологічної межі (1978 р.) зумовлений прийняттям Міжнародної конвенції про підготовку й дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ-78), (The International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers – STCW-78), де визначено необхідність удосконалення знань іноземної (англійської) мови, яка потрібна для виконання виробничих завдань, професійної комунікації та уникання аварійних ситуацій на морі.

Верхня хронологічна межа (2017 р.) пов'язана із запровадженням в Україні Манільських поправок до додатка до Міжнародної конвенції та Кодексу про підготовку і дипломування моряків та несення вахти, що зумовило суттєві зміни у змісті підготовки фахівців морської галузі, також новою редакцією Закону України «Про вищу освіту», де визначено організаційні засади підготовки здобувачів вищої освіти; набуттям чинності стандарту вищої освіти за спеціальністю «Річковий та морський транспорт».

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– *розкрито* тенденції вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 70-х роках ХХ – на початку ХХІ століття: *парадигмальні* (оновлення змісту іншомовної професійної підготовки відповідно до пріоритетних напрямків розвитку морської галузі); *структурно-навчальні* (забезпечення оптимального вивчення іноземної мови у структурно-логічній схемі підготовки майбутніх фахівців морської галузі); *змістові* (кореляція змісту іншомовної підготовки зі специфікою професійної діяльності майбутніх фахівців морської галузі); *інструментально-методичні* (розвиток методичного інструментарію викладання іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю);

– *визначено й обґрунтовано* періодизацію вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 1970-ті роки ХХ – на початку ХХІ століття: I період (1978–1990 рр.) – *уніфікаційний* (перший субперіод – 1978–1983 рр., другий субперіод – 1984–1990 рр.); II період (1991–2002 рр.) – *трансформаційний* (перший субперіод – 1991–1996 рр., другий субперіод – 1997–2002 рр.); III період (2003–2017 рр.) – *інтеграційний* (перший субперіод – 2003–2010 рр., другий субперіод – 2011–2017 рр.);

– *виявлено* чинники, що впливали на розвиток іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі: *соціально-економічні* (орієнтація на потреби ринку праці, інтеграція в міжнародний простір, науково-технічний прогрес); *освітні* (оновлення нормативно-правових документів у

галузі освіти, стандартизація змісту підготовки, розвиток методик формування професійно-орієнтованого мовлення); *галузеві* (модернізація устаткування морських суден, розширення виробничих функцій фахівців морської галузі, інтернаціоналізація складу екіпажу суден);

– *окреслено* можливості реактуалізації продуктивних ідей та історико-педагогічного досвіду вивчення іноземних мов як обов'язкового компонента професійної підготовки майбутніх фахівців морського профілю в умовах сьогодення (проблемно-орієнтоване вивчення іноземної мови з професійним зануренням; залучення до викладання фахівців – носіїв мови; диференціація підготовки здобувачів освіти з урахуванням базового рівня знань; діджиталізація вивчення іноземної мови; забезпечення наскрізного і міжпредметного підходу у викладанні іноземних мов; запровадження дуальної форми навчання іноземної мови за професійним спрямуванням; створення репозитарію фахової літератури морської галузі іноземною мовою; підготовка викладачів закладів вищої освіти до підручникотворення; викладання спеціальних дисциплін іноземною мовою).

Розкрито сутність понять «підготовка майбутніх фахівців морської галузі», «іншомовне професійне мовлення», «вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю».

Подальшого розвитку набули положення, що розкривають особливості вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю.

До наукового обігу введено маловідомі архівні документи, зокрема: Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України (ф. 4621), Державного архіву Одеської області (ф. Р-2018), Державного архіву Херсонської області (ф. Р-472, ф. Р-1316).

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій «Вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах морського профілю (1978–2017 рр.)». Результати роботи використовуються для створення спецкурсів, для підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов, підготовки науково-методичних конференцій та семінарів щодо вдосконалення вивчення іноземних мов фахівцями морської галузі. Зміст, висновки та джерельна база дисертації можуть бути підґрунтям для пошуку оптимальних шляхів формування цілісної системи професійних якостей майбутніх фахівців морського профілю в умовах її переорієнтації на потреби світової морської галузі.

Результати дослідження впроваджено в закладах вищої освіти України: відокремленому підрозділі «Учбовий центр» Приватного акціонерного товариства «Українське Дунайське пароплавство» (довідка № 1 від 04.04.2018 р.), Комунальному вищому навчальному закладі «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (довідка № 01-23/446 від 27.06.2019 р.), Інституті Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія» (довідка № 460/1775 від 21.08.2019 р.), Херсонській державній морській академії (довідка № 1 від 29.08.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дисертаційного дослідження, які виносяться на захист, є особистим надбанням автора.

У науковій праці [8], опублікованій у співавторстві, особистий внесок здобувача полягає в аналізі вивчення іноземних мов в закладах вищої освіти морського профілю та їхніх тенденцій.

Апробація матеріалів дисертації. Обговорення основних положень та результатів проведеного дослідження здійснювалася на 14 науково-практичних та науково-методичних конференціях різного рівня, зокрема: *міжнародних*: «Topical Issues of Science and Education» (Warsaw, 2017), «Science and Education – Our Future» (Dubai, 2017), «Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті» (Ченстохова – Ужгород – Дрогобич, 2018); «Science and society» (Hamilton, 2018); Congress of scientists of Europe as part of the II International Scientific Forum of Scientists «East – West», (Vienna, 2018); «Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» (Київ, 2018); «Сучасний вимір психології та педагогіки» (Львів, 2019); *всукраїнських*: «Актуальні проблеми розвитку освіти й науки в умовах глобалізації» (Дніпро, 2016); «Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управління навчальними закладами» (Херсон, 2016); «Ян Амос Коменський – великий педагог минулого (до 425-річчя від дня народження)» (Херсон, 2017); «Педагогічна наука в Україні за роки незалежності: здобутки, прорахунки, перспективи» (Херсон, 2017); «Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управління закладами освіти» (Херсон, 2017); «Нова українська школа – діалог з В. О. Сухомлинським» (Херсон, 2018); «Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управлінської діяльності» (Херсон, 2018).

Публікації. Основний зміст дисертації відображено у 25 публікаціях, з них 8 статей у фахових виданнях України і виданнях, які індексуються у міжнародних наукометричних базах даних (одна у співавторстві), 1 методична рекомендація, 14 публікацій у збірниках матеріалів конференцій, 2 статті в науково-методичних журналах.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (303 найменування, з яких 10 – іноземною мовою), 10 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 263 сторінки. Основний текст дисертації викладено на 176 сторінках. Робота містить 6 таблиць та 6 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** розкрито актуальність проблеми, обґрунтовано хронологічні межі дослідження; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання роботи; охарактеризовано методи дослідження; сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано відомості про їхню апробацію та впровадження; зазначено особистий внесок і публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні аспекти вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах морського профілю**» схарактеризовано

вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю як педагогічну проблему, розкрито сутність базових понять («підготовка майбутніх фахівців морської галузі», «іншомовна професійна комунікація», «вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах морського профілю»), проаналізовано джерельну базу та історіографію дослідження, визначено чинники, розкрито передумови та обґрунтовано авторську періодизацію вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю (70-ті роки ХХ – початок ХХІ століття).

Більшість термінів, пов'язаних із тенденціями вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю, були обґрунтовані як українськими, так і зарубіжними науковцями, проте історичний перебіг подій супроводжувався постійним поповненням дефініцій щодо названої проблеми. Новітні реформи в освіті зумовлюють необхідність аналізу та переосмислення змісту термінологічного апарата.

Ураховуючи поліаспектний зміст ключових понять дослідження, понятійно-категоріальний апарат розглядався як підготовка фахівців морської галузі (О. Тимофєєва, О. Фролова, О. Чорний), як процес навчання в закладах вищої освіти (Т. Фіннінков), як формування готовності до іншомовної професійної комунікації (Н. Пріміна) та ін. На основі аналізу наукових досліджень підготовку майбутніх фахівців морської галузі трактуємо як спеціально організований процес формування готовності майбутніх фахівців морської галузі до виконання виробничих завдань щодо експлуатації флоту, управління рухом суден та дотримання безпеки судноплавства. Вивчення іноземної мови в закладах вищої освіти морського профілю – це процес набуття впродовж цілеспрямованої навчально-пізнавальної та іншомовної комунікативної діяльності компетенцій, що зумовлює ефективне виконання професійної діяльності. Відповідно, вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю розуміємо як відкритий неперервний процес іншомовної підготовки, що забезпечує ефективне використання іноземної мови при виконанні виробничих завдань та високий рівень соціально-комунікативної готовності до професійного спілкування в умовах поліетнічного середовища.

Системний аналіз наукової літератури, історичних джерел засвідчив, що розвиток іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі відбувався під впливом низки чинників: *соціально-економічних* (орієнтація на потреби ринку праці, інтеграція в міжнародний простір, науково-технічний прогрес); *освітніх* (оновлення нормативно-правових документів у галузі освіти, стандартизація змісту підготовки, розвиток методик формування професійно-орієнтованого мовлення); *галузових* (модернізація устаткування морських суден, розширення виробничих функцій фахівців морської галузі, інтернаціоналізація складу екіпажу суден).

Під час історико-педагогічних розвідок виявлено, що в низці досліджень визначено й обґрунтовано періоди (етапи) становлення, функціонування та розвитку морської освіти в Україні: теорія і практика морської освіти півдня України (30-ті роки ХІХ – початок ХХІ століття) (А. Ляшкевич); особливості розвитку фізико-математичної підготовки в морських навчальних закладах

України (1944–2012 рр.) (А. Солодовник); тенденцій розвитку морської освіти в Україні (друга половина XVIII – початок XXI століття) (І. Рябуха) та ін. У дослідженні періодизацію здійснено на основі поєднання хронологічного і порівняльно-історичного підходів, відповідно до критеріїв: суспільно-економічного, організаційно-освітнього, змістово-методичного, галузевого. Авторська періодизація вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 1970-ті роки ХХ – на початку ХХІ століття складається з трьох періодів: I період (1978–1990 рр.) – уніфікаційний (перший субперіод – 1978–1983 рр., другий субперіод – 1984–1990 рр.); II період (1991–2002 рр.) – трансформаційний (перший субперіод – 1991–1996 рр., другий субперіод – 1997–2002 рр.); III період (2003–2017 рр.) – інтеграційний (перший субперіод – 2003–2010 рр., другий субперіод – 2011–2017 рр.).

У другому розділі **«Ретроспективний аналіз тенденцій вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах морського профілю (70-ті роки ХХ – початок ХХІ століття)»** охарактеризовано провідні тенденції вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 1978–2017 рр.; проаналізовано нормативні документи, що визначали зміст іншомовної професійної освіти в закладах морського профілю; визначено перспективні напрями екстраполяції історико-педагогічного досвіду для вдосконалення змісту іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі в закладах вищої освіти в умовах реформування освітньої галузі та інтеграції країни у світовий простір.

Уніфікаційний період (1978–1990 рр.) позначений тим, що навчання іноземних мов в морських навчальних закладах зазначеного періоду відбувалося за уніфікованими навчальними програмами з використанням традиційних форм та методів, що мали ретрансляційний характер. Провідними видами мовленнєвої діяльності були читання та аудіювання. Формування змісту готовності фахівців морської галузі передбачало реалізацію ідеологічного імперативу, зокрема і в процесі іншомовної професійної підготовки.

У досліджуваній період під час вивчення іноземних мов уточнювалася спеціальна галузева термінологія, що була релевантна змісту загальнотехнічних дисциплін. Це сприяло розвитку професійного інтелекту, навичок спілкування майбутніх моряків.

Необхідно також зазначити, що профільна морська освіта у 70-х роках ХХ століття була організована відповідно до національних вимог щодо якості професійної підготовки та міжнародних документів, зокрема Міжнародної Конвенції «Про підготовку, дипломування та несення вахти 1978 року з поправками», що передбачала стандартизацію якості та охоплювала ведення справ із застосуванням системи дипломування (програми підготовки, екзамени та оцінювання), а також визначала кваліфікацію та досвід, що вимагаються від інструкторів та екзаменаторів, з урахуванням політики, систем контролю та оглядів внутрішніх систем забезпечення якості морської освіти.

У 80-х рр. ХХ століття система освіти в Україні зазнавала різних змін і реформ залежно від рішень комуністичного партійного керівництва. І вже до

середини 80-х рр. негативні процеси у вищій освіті стали об'єктом критики як державних органів управління, так і освітян, яких не задовольняли якість і структура професійної підготовки, відставання університетської науки від завдань науково-технічного прогресу. Деструктивно впливала на розвиток морської освіти надмірна централізація та уніфікація управління вищими навчальними закладами. Після виходу низки постанов ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР у березні 1987 р. почалося поступове реформування вищої освіти.

Тенденції цього періоду: *парадигмальні* (реалізація ідеологічного імперативу в мовно-професійній підготовці майбутніх фахівців морської галузі); *структурно-навчальні* (підготовка за уніфікованими навчальними планами і програмами, читання і перекладання як провідний вид мовленнєвої діяльності); *змістові* (інтеграція іншомовної професійної підготовки і полікультурного виховання); *інструментально-методичні* (використання традиційних словесних методів, стандартизованих підручників, що обмежуються інформаційно-відтворювальними вправами).

Трансформаційний період (1991–2002 рр.) пов'язаний із прийняттям Акта проголошення незалежності України (1 грудня 1991 року), що визначив новий вектор розвитку країни, у тому числі й освітньої галузі. Створення відповідних інституцій та механізмів реалізації суверенітету зумовили кардинальну зміну освітньої парадигми професійної підготовки в закладах освіти морського профілю, зокрема й щодо вивчення іноземної мови.

Законодавче поле української вищої освіти трансформувалося згідно з принципами Болонського процесу і передбачало, відповідно до Закону України «Про освіту» (1991 р.), такі зміни: перехід до ступеневої освіти (бакалавр, спеціаліст, магістр); запровадження нової інституційної структури вищої освіти (технікуми, училища, коледжі, інститути, консерваторії, академії, університети тощо); встановлення чотирьох рівнів акредитації вищезазначених закладів. Необхідно зауважити, що запровадження процедури ліцензування й акредитації забезпечувало контроль з боку державного керівництва за якістю діяльності освітніх установ.

У досліджуваний період також відбулася зміна підходів до організації освітньо-виховного процесу та надання автономії вищим навчальним закладам, яка полягала в розробці навчальних планів на підставі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки майбутніх моряків; адаптації, гуманітаризації, перепрофілюванні національної морської освіти відповідно до міжнародних стандартів і вимог, що впливало на вивчення іноземних мов майбутніми фахівцями морської галузі.

Початок 90-х років ХХ століття позначений кардинальним оновленням методики викладання іноземних мов. Зокрема, започатковано застосування іноземної мови під час аналізу проблемної професійної ситуації, що безперечно було ефективним засобом розвитку міжкультурної комунікації курсантів. Широкого застосування в навчальному процесі набули дискусії, рольові, ділові та дидактичні ігри, які сприяли розвитку іншомовного мовлення.

З огляду на інтегрування у світовий освітній простір, простежено такі тенденції, а саме: *парадигмальні* (запровадження цінностей національної автентичності під час вивчення іноземних мов майбутніми фахівцями морської галузі); *структурно-навчальні* (розробка навчальних планів на основі освітньо-професійної програми і структурно-логічної схеми підготовки); *змістові* (поглиблення галузевого спрямування змісту іншомовної освіти); *інструментально-методичні* (запровадження комунікативного підходу, комп'ютеризація навчання, розширення переліку навчальної літератури посібниками закордонних видавництв).

Інтеграційний період (2003–2017 рр.) позначений упровадженням європейських норм і стандартів в освіті, оновленням змісту, форм і методів навчання. Зокрема, у 2009 р. науково-методичними комісіями Інституту інноваційних технологій і змісту освіти було розроблено проекти нових галузевих стандартів (ОПП, ОКХ) фахівців спеціальності. У процесі європейської інтеграції у світовий освітній простір відбувається зміщення акценту з теоретичної на практичну підготовку, запровадження компетентнісного підходу; переформатування програм, навчальних планів тощо, які відповідають напряму євроінтеграції та європейським стандартам; формування в здобувачів вищої освіти вміння навчатися впродовж життя. У навчальній діяльності з вивчення іноземної мови змінюється взаємодія між викладачем та курсантом, актуалізується та збільшується значення іноземних мов, активно використовуються інформаційно-комунікаційні технології під час проведення контролю знань з іноземних мов. У той самий час простежується неготовність закладів до впровадження реформ (нестача професійних викладачів, некоректне використання форм, методів та засобів викладання).

Аналіз джерельної бази дав змогу визначити такі тенденції інтеграційного періоду: *парадигмальні* (відповідність світовим стандартам підготовки майбутніх фахівців морської галузі під час вивчення іноземної мови в закладах вищої освіти морського профілю); *структурно-навчальні* (повернення до стандартизації підготовки в закладах вищої освіти морського профілю зі збільшенням академічної свободи закладу); *змістові* (оновлення галузевого спрямування змісту іншомовної освіти відповідно до світових стандартів); *інструментально-методичні* (запровадження особистісно-орієнтованих технологій, розширення освітніх можливостей ІКТ).

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення проблеми вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю (70-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.). Отримані результати уможливили формулювання таких висновків:

1. Аналіз джерельної бази засвідчує, що теорію і практику вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 70-х роках ХХ – на початку ХХІ століття досліджували в різних аспектах. Понятійно-термінологічний розгляд-наукових праць та енциклопедичних видань дав змогу визначити вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю

як відкритий неперервний процес іншомовної підготовки, що забезпечує ефективне використання мов при виконанні виробничих завдань та високий рівень соціально-комунікативної готовності до професійного спілкування в умовах поліетнічного середовища.

Історико-педагогічні розвідки наукових джерел, порівняльний аналіз і зіставлення проголошених у нормативно-правових документах положень щодо іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю дали змогу виокремити основні чинники, які впливали на вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю: *соціально-економічні* (орієнтація на потреби ринку праці, інтеграція в міжнародний простір, науково-технічний прогрес); *освітні* (оновлення нормативно-правових документів у галузі освіти, стандартизація змісту підготовки, розвиток методики формування професійно-орієнтованого мовлення); *галузеві* (модернізація устаткування морських суден, розширення виробничих функцій фахівців морської галузі, інтернаціоналізація складу екіпажу суден).

2. Здійснений історико-педагогічний аналіз вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 1970-ті роки ХХ – на початку ХХІ століття дав змогу обґрунтувати авторську періодизацію досліджуваного періоду, а саме: I період (1978–1990 рр.) – уніфікаційний (перший субперіод – 1978–1983 рр., другий субперіод – 1984–1990 рр.); II період (1991–2002 рр.) – трансформаційний (перший субперіод – 1991–1996 рр., другий субперіод – 1997–2002 рр.); III період (2003–2017 рр.) – інтеграційний (перший субперіод – 2003–2010 рр., другий субперіод – 2011–2017 рр.).

3. Базуючись на історико-педагогічному аналізі джерельної бази та емпіричному дослідженні, визначено тенденції вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 1978–2017 рр.:

I період – *уніфікаційний*. До основних тенденцій цього періоду віднесено: *парадигмальні* (реалізація ідеологічного імперативу в мовно-професійній підготовці майбутніх фахівців морської галузі); *структурно-навчальні* (підготовка за уніфікованими навчальними планами і програмами, читання і перекладання як провідні види мовленнєвої діяльності); *змістові* (інтеграція іншомовної професійної підготовки і полікультурного виховання); *інструментально-методичні* (використання традиційних словесних методів, стандартизованих підручників, що обмежуються інформаційно-відтворювальними вправами);

II період – *трансформаційний*, позначений такими тенденціями: *парадигмальні* (запровадження цінностей національної автентичності під час вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями морської галузі); *структурно-навчальні* (розробка навчальних планів на основі освітньо-професійної програми і структурно-логічної схеми підготовки); *змістові* (поглиблення галузевого спрямування змісту іншомовної освіти); *інструментально-методичні* (запровадження комунікативного підходу, комп'ютеризація навчання, розширення переліку навчальної літератури посібниками закордонних видавництв);

III період – *інтеграційний*. Цьому періоду притаманні такі тенденції: *парадигмальні* (відповідність світовим стандартам підготовки майбутніх фахівців морської галузі під час вивчення іноземної мови в закладах вищої освіти); *структурно-навчальні* (стандартизація підготовки в закладах вищої освіти зі збільшенням академічної свободи закладу); *змістові* (оновлення галузевого спрямування змісту іншомовної освіти відповідно до світових стандартів); *інструментально-методичні* (запровадження особистісно зорієнтованих технологій, розширення освітніх можливостей ІКТ).

4. Виявлено, що перспективними напрямками використання продуктивних ідей історико-педагогічного досвіду для вдосконалення іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі є: проблемно-орієнтоване вивчення іноземної мови з професійним зануренням; залучення до викладання фахівців – носіїв мови; диференціація підготовки здобувачів освіти з урахуванням базового рівня знань; діджиталізація вивчення іноземної мови; забезпечення наскрізного і міжпредметного підходу у викладанні іноземних мов; запровадження дуальної форми навчання іноземної мови за професійним спрямуванням; створення репозитарію фахової літератури морської галузі іноземною мовою; підготовка викладачів закладів вищої освіти до підручникотворення; викладання спеціальних дисциплін іноземною мовою; орієнтація на європейські документи в умовах інтеграції, які регламентують вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю; варіативність форм та моделей вивчення іноземних мов у закладах морського профілю; упровадження до освітнього процесу автентичних засобів навчання як найбільш переконливих репрезентантів іноземної реальності.

Вважаємо, що проведене дисертаційне дослідження не вичерпує всієї повноти вирішення зазначеної наукової проблеми, окремі аспекти залишаються перспективними й актуальними для подальших наукових розвідок і можуть стати предметом досліджень у таких напрямках: розвиток системи заходів контролю та оцінювання результатів іншомовної підготовки курсантів закладів вищої освіти морського профілю, особливості іншомовної підготовки в умовах зниження інтересу курсантів до вивчення іноземних мов.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Золотовська В. С. Комунікативна підготовка курсантів в історії розвитку морської освіти України. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький, 2017. Вип. 159. С. 206–210.

2. Золотовська В. С. Проблематика вивчення іноземних мов у ВНЗ України морського профілю 1970-і роки. *World Science: multidisciplinary scientific edition* / chif editor Ramachandran Nithya. Dubai.UAE : RS Global Sp. z O.O., 2017. № 12 (28), vol. 3. P. 38–41.

3. Золотовська В. С. Зміст поняття дисципліни «Іноземна мова». *Педагогічні науки: збірник наукових праць* / Херсонський державний університет. Херсон, 2018. Вип. 82, т. 2. С. 13–17.

4. Золотовська В. С. Вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю як науково-педагогічна проблема. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. Вип. 37. С. 152–157.*

5. Золотовська В. С. Історіографія проблеми вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю України. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. Вип. 39. С. 270–276.*

6. Золотовська В. С. Зміст, форми і методи викладання іноземних мов у ВНЗ морського профілю. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал. 2018. Вип. 4 (1). С. 31–34.*

7. Золотовська В. С. Питання періодизації розвитку вищої освіти морського профілю у історико-педагогічних дослідженнях (70-ті роки ХХ – початок ХХІ століття). *Наукові записки: збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17: Теорія і практика навчання і виховання. Київ, 2019. Вип. 31. С. 84–92.*

8. Зубко А. М., Золотовська В. С. Вивчення іноземної мови у закладах морського профілю 1980–1992: тенденції, особливості. *Наукова скарбниця освіти Донецчини: науково-методичний журнал. 2018. Вип. 2. С. 11–19.*

9. Золотовська В. С. Генеза тенденцій у вивченні іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редкол.: В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2019. Вип. 42. С. 263–270.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію дисертації

10. Золотовська В. С. Вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах морського профілю (1978–2017 рр.): методичні рекомендації. КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. 24 с.

11. Золотовська В. С. Професійна підготовка майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах на основі компетентнісного підходу. *Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (28–29 жовтня 2016 року, м. Дніпро). Дніпро, 2016. С. 117–119.*

12. Золотовська В. С. Єдність складових освітнього простору як головна умова особистості. *Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управління навчальними закладами: II Всеукраїнська (з міжнародною участю) науково-методична конференція (18 листопада 2016 року, м. Херсон): в 2 ч. / за ред. В. В. Кузьменка, Н. В. Слюсаренко. Херсон, 2016. С. 167–171.*

13. Золотовська В. С. Освітні тенденції вивчення іноземних мов за дидактичними принципами Я. А. Коменського у вищих навчальних закладах морського профілю. *Ян Амос Коменський – великий педагог минулого (до 425-річчя від дня народження): матеріали II Всеукраїнських педагогічних читань (24 березня 2017 року, м. Херсон) / за ред. В. В. Кузьменка, Н. В. Слюсаренко. Херсон, 2017. С. 106–109.*

14. Золотовська В. С. Проблема підготовки курсантів при вивченні іноземних мов у ВНЗ України морського профілю. *Topical Issues of Science and Education: Proceedings of the International Scientific Conference. Multidisciplinary scientific edition* (July 17, 2017, Warsaw, Poland). Warsaw, 2017. Vol. 5. P. 95–99.

15. Золотовська В. С. Сучасні підходи до вивчення іноземних мов у ВНЗ морського профілю України. *Педагогічна наука в Україні за роки незалежності: здобутки, прорахунки, перспективи*: матеріали Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції (15–16 листопада 2017 року, м. Херсон). Херсон, 2017. С. 167–170.

16. Золотовська В. С. Особливості вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю. *Теоретико методологічні основи розвитку освіти та управління навчальними закладами*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (5 грудня 2017 року, м. Херсон) / за ред. Кузьменка В. В., Слюсаренко Н. В. Херсон, 2017. Ч. 1. С. 247–252.

17. Золотовська В. С. Інтердисциплінарний підхід у викладанні фахових дисциплін у ВНЗ морського профілю. *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки інтердисциплінарному контексті*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (29–30 березня 2018 року, Ченстохова – Ужгород – Дрогобич) / ред.-упоряд.: І. Зиморя, В. Ільницький, Г. Бурунова та ін. Ченстохова; Ужгород; Дрогобич, 2018. С. 223–225.

18. Золотовська В. С. Педагогічна спадщина Василя Сухомлинського у міжнародному вимірі. *Нова українська школа – діалог з В. О. Сухомлинським*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 квітня 2018 року, м. Херсон): в 2 ч. / за заг. ред. А. М. Зубка, В. В. Кузьменка, Н. В. Слюсаренко. Херсон, 2018. С. 193–197.

19. Золотовська В. С. Генезис викладання іноземної мови у ВНЗ України (на прикладі англійської мови (1970–2015 рр.)). *The Second International scientific congress of scientists of Europe. Proceedings of the II International Scientific Forum of Scientists «East–West»* (May 10 – 11, 2018, Vienna, Austria). Vienna, 2018. P. 584–592.

20. Золотовська В. С. Тенденції вивчення англійської мови у ВНЗ морського профілю у 1970-ті рр. *Science and society : the 5th International conference* (June 15, 2018, Hamilton, Canada). Hamilton, 2018. P. 1084–1094.

21. Золотовська В. С. Підготовка викладачів іноземних мов у ВНЗ морського профілю як складова імплементації концептуальних засад педагогічної освіти в Україні. *Підготовка фахівців в умовах імплементації концептуальних засад розвитку педагогічної освіти в Україні*: матеріали III всеукраїнських педагогічних читань, присвячених 100-річчю з дня народження Василя Сухомлинського (15 листопада 2018 р., м. Черкаси). Черкаси, 2018. С. 48–50.

22. Золотовська В. С. Форми та методи навчання іноземних мов у ВНЗ морського профілю. *Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 13–14 липня 2018 р.). Київ, 2018. С. 13–15.

23. Золотовська В. С. Професійно-орієнтоване навчання іноземної мови у ВНЗ морського профілю. *Сучасний вимір психології та педагогіки*: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 24–25 травня 2019 р.). Львів, 2019. С. 81–83.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

24. Золотовська В. С. Актуальність англійської мови в професійній діяльності фахівців морського профілю. *Науковий пошук молодих*: збірник статей аспірантів та магістрів. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. Вип. 2. С. 79–84.

25. Золотовська В. С. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти морського профілю. *Науковий пошук молодих*: збірник статей аспірантів та магістрантів. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2019. Вип. 3. С. 63–68.

АНОТАЦІЯ

Золотовська В. С. Тенденції вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах морського профілю (70-ті роки ХХ – початок ХХІ століття). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2019.

У дисертації репрезентовано результати історико-педагогічного дослідження теорії та практики вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 70-х роках ХХ – на початку ХХІ століття. Обґрунтовано періодизацію вивчення іноземних мов в закладах вищої освіти морського профілю у 1978–2017 рр. та визначено основні тенденції кожного періоду: I період (1978–1990 рр.) – уніфікаційний; II період (1991–2002 рр.) – трансформаційний; III період (2003–2017 рр.) – інтеграційний. Виявлено тенденції вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти морського профілю у 70-х роках ХХ – на початку ХХІ століття та визначено основні напрями екстраполяції історико-педагогічного досвіду в практику сьогодення.

Ключові слова: іноземні мови, професійна підготовка, іншомовна професійна підготовка, заклади вищої освіти морського профілю, курсанти.

АННОТАЦИЯ

Золотовская В. С. Тенденции изучения иностранных языков в высших учебных заведениях морского профиля (70-е года ХХ – начало ХХІ века) – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. –

Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2019.

В диссертации представлены результаты историко-педагогического исследования теории и практики изучения иностранных языков в учреждениях высшего образования морского профиля в 70-е годы XX – начале XXI века. Обоснованно периодизацию изучения иностранных языков в учреждениях высшего образования морского профиля в 1978–2017 гг. и определены основные тенденции каждого периода: I период (1978–1990 гг.) – унификационный; II период (1991–2002 гг.) – трансформационный; III период (2003–2017 гг.) – интеграционный. Выявлены тенденции изучения иностранных языков в учреждениях высшего образования морского профиля в 70-х годах XX – начале XXI века и определены основные направления экстраполяции историко-педагогического опыта в практику настоящего.

Ключевые слова: иностранные языки, профессиональная подготовка, иноязычная профессиональная подготовка, высшие учебные заведения морского профиля, курсанты.

SUMMARY

Zolotovska V. S. Tendencies of foreign language studying in the higher education institutions of marine profile (the 1970s XX – the beginning of the XXI century). – Qualification scientific work with the manuscript copyright.

The thesis for obtaining the scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.01 – «General Pedagogy and History of Pedagogy». – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, 2019.

The modern development of the Ukrainian maritime industry is marked by the strengthening of integration processes in the world community, the enhancement of collaboration with international organizations, the extension of cooperation with foreign partners, which determines the importance of developing foreign language communicative competence as a professional communication tool. Given this, the level of foreign language training in the higher education institutions should meet the requirements of the world labor market and ensure the high quality work of maritime industry specialists. Improving the quality of foreign language vocational education in accordance with the existing documents requires a systematic study and retrospective analysis of historical experience in order to implement the positive practices of foreign language education and at the same time to avoid possible erroneous steps in this field. In the context of the search for optimal ways to improve the studying of foreign languages in the higher education institutions of marine profile, it is urgent to rethink the historical development of foreign language studying within the period from the 70s of the XX century to the beginning of the XXI century, since during this period the numerous reform processes took place in the system of foreign languages studying.

The object of the study is the genesis of foreign languages studying in the higher education institutions of marine profile. *The subject of the study* is the tendencies of foreign languages studying in the higher education institutions of marine profile in the 70s of the XX – the beginning of the XXI century. *The purpose*

of the study is to identify the main tendencies of foreign languages studying in the higher education institutions of marine profile in the 70s of the XX – the beginning of the XXI century and to determine the main directions of extrapolation of historical and pedagogical experience into the practice of the present on the basis of a holistic retrospective analysis of pedagogical theory and practice.

The scientific novelty of the thesis research is that for the *first time*:

- the tendencies of foreign languages studying in the higher education institutions of marine profile in the 70s of the XX – the beginning of the XXI century *were revealed*: paradigmatic (updating the content of foreign language studying in accordance with the priority areas for the development of maritime industry); structural and educational (ensuring the optimal foreign language studying in the structural-logical scheme of training future specialists in the maritime industry); substantial (correlation of the content of foreign language studying with the professional activity specifics of future specialists in the maritime industry); instrumental and methodological (development of methodological tools for foreign language studying in the higher education institutions of marine profile);

- the periodization of foreign language studying in the higher education institutions of the marine profile in the 1970s of the XX century – the beginning of the XXI century *was defined and justified*: I period (1978 – 1990) – unification; II period (1991 – 2002) – transformational; III period (2003 – 2017) – integration;

- the factors that influenced the development of foreign language studying of future maritime industry specialists *were identified*: social and economic (orientation to the needs of the labor market, integration into the international space, scientific and technological progress); educational (updating of regulatory documents in the field of education, standardization of training content); industry-specific (modernization of equipment for marine vessels, expansion of the production functions of specialists in the marine industry, internationalization of crew).

- the possibilities of foregrounding the productive ideas as well as historical and pedagogical experience in foreign languages studying as an essential component of the professional training of future marine specialists in today's conditions *were indicated* (problem-oriented study of a foreign language with professional immersion, attracting native speakers to the teaching; differentiation of training of educational applicants taking into account basic level of knowledge; digitalization of foreign language studying, providing end-to-end and an interdisciplinary approach in foreign language studying; training teachers of the higher education institutions to compile textbooks; teaching special disciplines in a foreign language).

The essence of the concepts «training of future specialists in the maritime industry», «foreign language professional speech», «foreign language studying in the higher education institutions of the marine profile» *were clarified*.

The provisions that reveal the features of foreign language studying in the higher education institutions of the marine profile *received further development*.

The practical value of the thesis research consists in the development of methodological recommendations «The foreign language studying in the higher education institutions of the marine profile (1978-2017) ». The results of the work are used to create special advanced training courses for teachers of foreign languages, to

prepare scientific and methodological conferences and seminars to improve foreign language studying by specialists in the maritime industry. The content, conclusions and the principles of the dissertation sources can be the basis for the search for optimal ways of forming an integrated system of professional qualities of future marine specialists in the context of its reorientation to the needs of the global marine industry.

Key words: foreign languages, vocational training, foreign language vocational training, higher education institutions of the marine profile, cadets.

Підписано до друку 07.11.2019 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 11/19/2-3

Віддруковано у видавничому центрі «Вектор»
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.